

TATJANA LAZOVIĆ

MAŠINSKI ELEMENTI

1

zbirka zadataka

U N I V E R Z I T E T U B E O G R A D U

Tatjana Lazović

MAŠINSKI ELEMENTI 1

z b i r k a z a d a t a k a

M A Š I N S K I F A K U L T E T

Beograd, 2022

Dr Tatjana M. Lazović, dipl.inž.maš.

Redovni profesor na Katedri za Opšte mašinske konstrukcije
Mašinskog fakulteta Univerziteta u Beogradu

MAŠINSKI ELEMENTI 1 – Zbirka zadataka

IV, izmenjeno i dopunjeno, izdanje

Recenzenti:

Prof.dr Radivoje Mitrović, Mašinski fakultet Beograd
Prof.dr Mileta Ristivojević, Mašinski fakultet Beograd

Izdavač:

MAŠINSKI FAKULTET
Univerziteta u Beogradu,
Ul. Kraljice Marije br.16, Beograd
Tel.: (011) 3370 760
Fax.: (011) 3370 364

Za izdavača:

Prof.dr Vladimir Popović, dekan

Glavni i odgovorni urednik:

Prof.dr Milan Lečić

Odobreno za štampu odlukom Dekana Mašinskog fakulteta u Beogradu
br. 23/2022 od 05.09.2022. godine

ISBN 978-86-6060-133-1

Tiraž: 300 primeraka

Štampa:

PLANETA – print

---

*Zabranjeno preštampavanje i fotokopiranje
Sva prava zadržava izdavač i autor*

Predgovor I izdanju

Zbirka zadataka iz Mašinskih elemenata 1 je pomoćni udžbenik namenjen studentima mašinstva u cilju njihovog lakšeg i boljeg ovladavanja znanjima iz ovog predmeta.

Sadržaj knjige je podeljen u četiri dela. Zadaci su dati u prvom delu i grupisani su po odgovarajućim poglavljima, a u skladu sa nastavnim programom predmeta Mašinski elementi 1 na Mašinskom fakultetu Univerziteta u Beogradu. U okviru svakog poglavlja, zadaci su raspoređeni od jednostavnijih ka složenijim.

Drugi deo zbirke čine rešenja zadataka. U slučajevima jednostavnijih zadataka, data su samo konačna rešenja. Kod složenijih zadataka, delimično je dat postupak rešavanja, rešenja pojedinih koraka postupka rešavanja, a prikazani su i podaci usvojeni iz odgovarajućih tablica. Pojedina rešenja su detaljno ilustrovana.

Kombinovani zadaci, koji delimično ili potpuno obuhvataju sadržaj kursa iz Mašinskih elemenata 1, dati su u trećem poglavlju. Oni predstavljaju odabrane ispitne zadatke, koje je autor pripremala u prethodnih nekoliko godina održavanja nastave iz Mašinskih elemenata 1 na Mašinskom fakultetu Univerziteta u Beogradu. Uz kombinovane zadatke detaljno su prikazani postupci rešavanja sa rezultatima.

Tablice sa podacima potrebnim za rešavanje zadataka nalaze se u četvrtom delu zbirke. Sadržaj tabličnog materijala je ograničenog obima, prilagođen primeni u ovoj zbirci.

Metodologija proračuna mašinskih elemenata, izrazi, termini, oznake, kao i tablični podaci u prilogu zbirke usklađeni su sa materijom izloženom u udžbeniku prof. dr M. Ognjanovića „Mašinski elementi“, u izdanju Mašinskog fakulteta Univerziteta u Beogradu.

S obzirom da se radi o prvom izdanju knjige, autor je svesna postojanja izvesnih grešaka, prvenstveno u domenu tehničke obrade teksta. Korisnici se ljubazno pozivaju da ukažu na uočene greške, kao i da daju svoje komentare i korisne sugestije na adresu me1zbirka@gmail.com, na koje će autor sa zadovoljstvom odgovoriti.

U Beogradu, februara 2013.

Autor

Predgovor II izdanju

U drugom izdanju su ispravljene sve do sada uočene greške. Zbirka je dopunjena odabranim kombinovanim zadacima (VI, VII i VIII), pripremanim od strane autora, za ispite iz Mašinskih elemenata 1, održane na Mašinskom fakultetu u Beogradu, u periodu između dva izdanja. Tablice 5, 8 i 9 su izmenjene i/ili dopunjene.

Autor će biti veoma zahvalna korisnicima ove knjige, ako ukažu na uočene greške i daju komentare i sugestije u vezi sa sadržajem (adresa: melzbirka@gmail.com), što će doprineti poboljšanju kvaliteta zbirke u narednom izdanju.

U Beogradu, septembra 2016.

Autor

Predgovor III izdanju

U trećem izdanju su ispravljene sve u međuvremenu uočene greške. Zbirka je dopunjena sa još četiri detaljno rešena ispitna zadatka. Poglavlje o standardnim brojevima i standardnim dužinskim merama je svedeno na jedan zadatak.

Metodologija proračuna mašinskih elemenata, izrazi, termini, oznake, kao i većina tabličnih materijala u prilogu zbirke usklađeni su sa materijom izloženom u udžbeniku „Mašinski elementi 1“ grupe autora (prof. dr Radivoje Mitrović, prof. dr Mileta Ristivojević i prof. dr Božidar Rosić) sa Katedre za Opšte mašinske konstrukcije Mašinskog fakulteta Univerziteta u Beogradu, kao i sa materijom izloženom u udžbeniku prof. dr M. Ognjanovića „Mašinski elementi“, u izdanju Mašinskog fakulteta Univerziteta u Beogradu

Korisnici izdanja se ljubazno pozivaju da ukažu na uočene greške, kao i da daju svoje, autoru uvek dobrodošle, komentare i korisne sugestije na adresu melzbirka@gmail.com.

U Beogradu, jula 2020.

Autor

Predgovor IV izdanju

U četvrtom izdanju su ispravljene sve u međuvremenu uočene greške. Zbirka je dopunjena sa još tri rešena ispitna zadatka.

U Beogradu, septembra 2022.

Autor

SADRŽAJ

Zadaci

1. Standardni brojevi i standardne dužinske mere.....	1
2. Tolerancije i naleganja	2
3. Opterećenja, naprezanja, naponi i stepen sigurnosti	7
4. Vratila, osovine i klinovi.....	15
5. Kotrljajni i klizni ležaji.....	30
6. Navoji i navojni parovi.....	40

Rešenja zadataka	53
-------------------------------	-----------

Rešeni ispitni zadaci

I	83
II	89
III	95
IV	103
V	110
VI	117
VII	124
VIII	131
IX	139
X	146
XI	153
XII	161
XIII	167
XIV	172
XV	177

Prilog.....	183
--------------------	------------

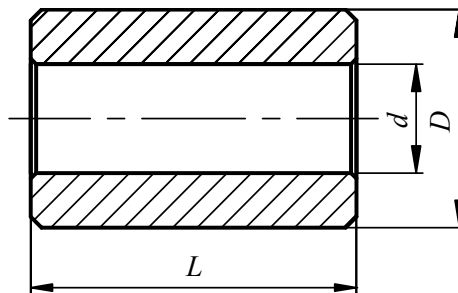
Literatura	211
-------------------------	------------

ZADACI

1.

**STANDARDNI BROJEVI I
STANDARDNE DUŽINSKE MERE**

- 1.1.** Na osnovu proračuna čvrstoće, dobijene su dimenzije čaure prikazane na slici 1.1: d – unutrašnji prečnik i D – spoljašnji prečnik. Odrediti nazivne vrednosti ovih dimenzija prema zadatom redu standardnih brojeva.

Slika1.1

Red	d mm	D mm
		35
a)	R5	
b)	R10	
c)	R20	
d)	R40	
e)	R80	

2.

TOLERANCIJE I NALEGANJA

2.1. Odrediti toleranciju i granične mere (donju i gornju) tolerisanih mera*:

a) $23 \pm 0,1$;	b) $52 \begin{smallmatrix} 0 \\ -0,025 \end{smallmatrix}$;
c) $14 \begin{smallmatrix} 0,041 \\ 0 \end{smallmatrix}$;	d) $10 \begin{smallmatrix} +0,020 \\ -0,015 \end{smallmatrix}$;
e) $63 \begin{smallmatrix} -0,002 \\ -0,022 \end{smallmatrix}$;	f) $80 \begin{smallmatrix} +0,010 \\ \end{smallmatrix}$;
g) $105 \begin{smallmatrix} 0 \\ -0,05 \end{smallmatrix}$;	h) $2 \pm 0,005$.

2.2. Odrediti granična odstupanja i toleranciju, ako su poznate nazivna mera i granične mere (donja i gornja)*:

a) $d = 70$	$d_d = 69,990$	$d_g = 70,015$;
b) $d = 130$	$d_d = 129,952$	$d_g = 130$;
c) $d = 63$	$d_d = 62,958$	$d_g = 62,998$;
d) $d = 12$	$d_d = 12$	$d_g = 12,006$;
e) $D = 5$	$D_d = 5,002$	$D_g = 5,012$;
f) $D = 19$	$D_d = 18,986$	$D_g = 19$;
g) $D = 45$	$D_d = 44,98$	$D_g = 45,02$;
h) $D = 111$	$D_d = 110,967$	$D_g = 111,010$.

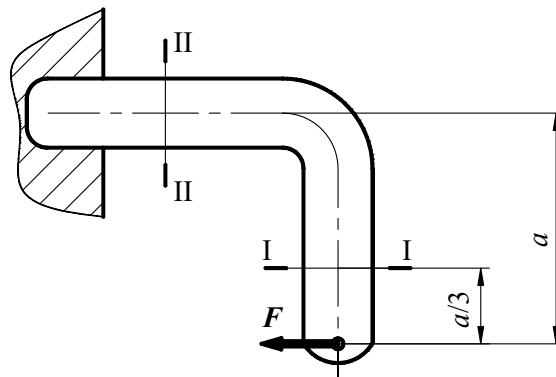
*) Sve mere su izražene u mm

3.

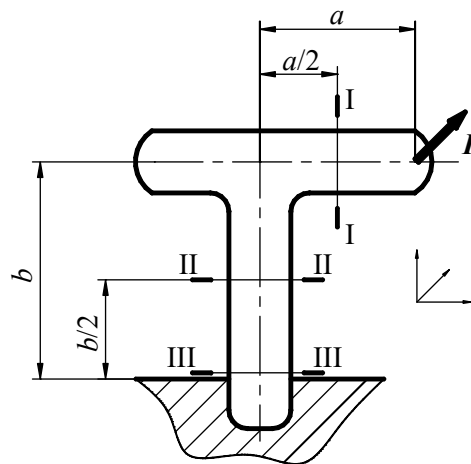
OPTEREĆENJA, NAPREZANJA,
NAPONI I STEPEN SIGURNOSTI

3.1. Prikazati dijagrame napadnih opterećenja i odrediti vrednosti napadnih opterećenja u zadatim poprečnim preseccima nosača a) i b) sa slike:

a)

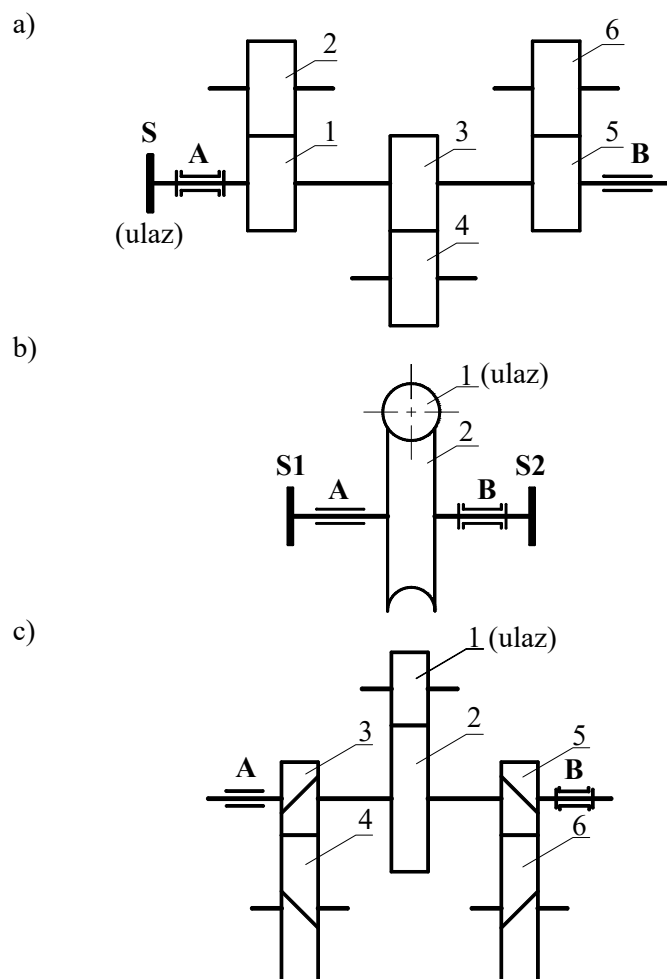
b)

4.

VRATILA, OSOVINE
I KLINOVI

4.1. Za vratilo AB prikazati dijagrame obrtnog momenta:

5.

KOTRLJAJNI IKLIZNI LEŽAJI

5.1. Popuniti tablicu podacima o kotrljajnim ležajima zadatih oznaka:

	Oznaka ležaja	Naziv	d mm	D mm	B mm	C kN	C_0 kN
a)	6306						
b)	22309						
c)	NA4907						
d)	30310						
e)	7216						
f)	3308						
g)	1212						
h)	N317						

6.**NAVOJI I NAVOJNI PAROVI**

6.1. Odrediti osnovne geometrijske karakteristike navoja, na osnovu oznake:

- a) M10;
- b) M8x1;
- c) M16 – 7H;
- d) M12x1,25 – 5f;
- e) M12 – 6g7f;
- f) M20x5P2,5 – 7h;
- g) Tr36x6;
- h) Tr48 – LH.

6.2. Odrediti hod i ugao nagiba srednje zavojnice navoja M20, ako je navoj:

- a) jednostruki;
- b) dvostruki.

6.3. Odrediti redukovani koeficijent trenja, redukovani ugao trenja, ugao nagiba zavojnice navoja i proveriti samokočivost navoja navojnog para:

- a) M16 (koeficijent trenja u navojnom spoju $\mu = 0,16$);
- b) Tr16 (koeficijent trenja u navojnom spoju $\mu = 0,15$);
- c) Tr18x8P2 (koeficijent trenja u navojnom spoju $\mu = 0,15$).

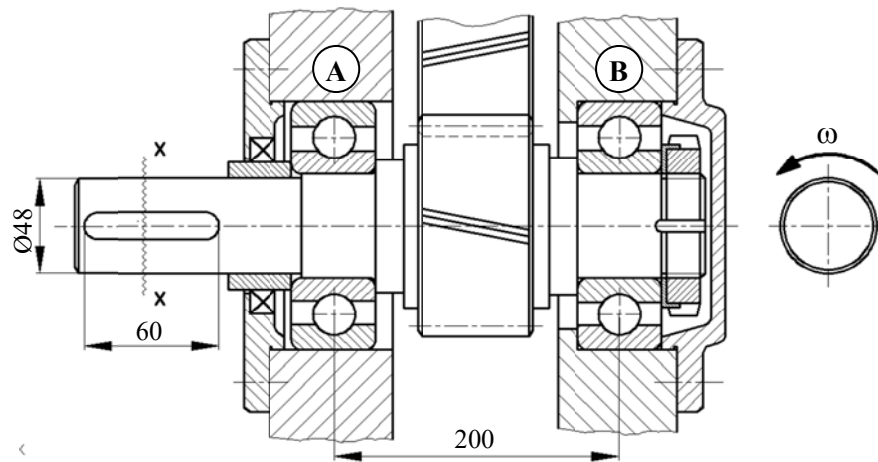
6.4. Odrediti napone (površinski i zapreminske) u navojcima navoja Tr40 navojnog spoja, ako je opterećenje jednog navojka $F_1 = 1$ kN. Faktor smanjenja noseće površine navoja je $\xi_k = 0,75$.

REŠENJA

REŠENI ISPITNI ZADACI

I

Izlazno vratilo prenosnika snage je prikazano na slici 1. U osloncima **A** i **B** vratila se nalazi po jedan prsteni jednoređi kuglični kotrljajni ležaj 6310. Na sredini raspona između oslonaca vratila, nalazi se cilindrični zupčanik sa kosim zupcima ($T = 330 \text{ Nm}$; $F_r = 2300 \text{ N}$; $F_a = 1275 \text{ N}$; $d_w = 110 \text{ mm}$).

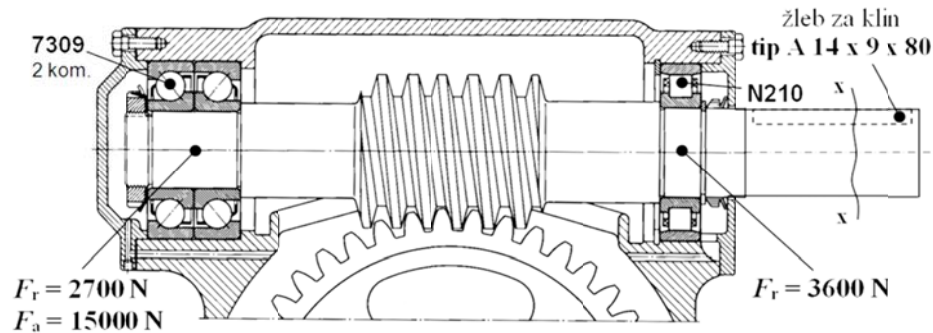
Slika 1.

1. Grafički prikazati nateganje unutrašnjeg prstena kotrljajnog ležaja **A** i rukavca vratila. Odstupanja prečnika unutrašnjeg prstena ležaja su: $ES = 0$ i $EI = -0,012$, a odstupanja prečnika rukavca vratila su određena poljem **k6**.
2. Prikazati šemu opterećenja vratila u dve međusobno upravne ravni i dijagrame napadnih opterećenja vratila: F_a i T .
3. Izabrati prizmatični klin bez nagiba sa zaobljenjem (tip A) za prenošenje obrtnog momenta sa vratila na glavčinu spojnice i proveriti njegovu površinsku čvrstoću. Materijal klina je čelik **Č 0545 (E295)**.
4. Proveriti stepen sigurnosti vratila na mestu spojnice (u preseku **x-x**). Materijal vratila je **Č0545 (E295)**. Faktor dinamičke čvrstoće vratila u

II

Ulazno vratilo pužnog prenosnika je prikazano na slici¹. Ugaona brzina obrtanja vratila je konstantnog smera i intenziteta. Učestanost obrtanja vratila je $2850 \text{ }^{\circ}/\text{min}$. Obrtni moment na ulaznoj spojnici iznosi 900 Nm .

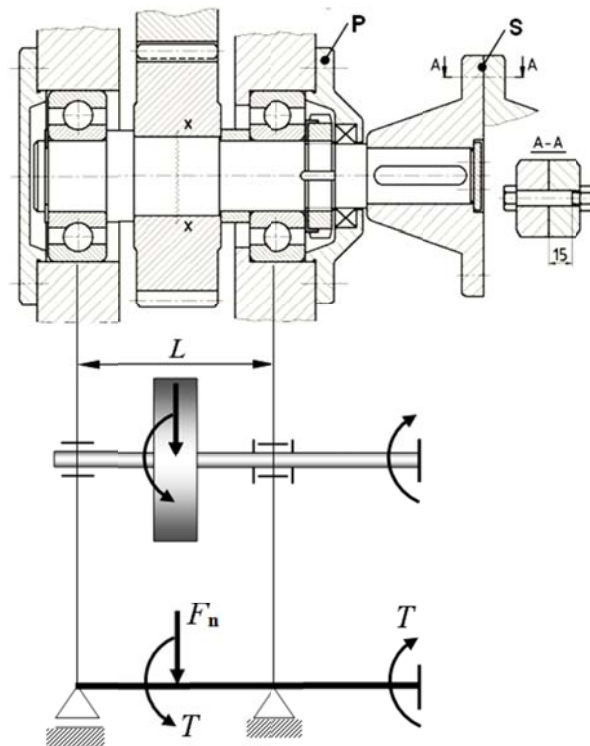

1. Grafički prikazati tolerancijska polja i dijagram naleganja kućišta ($\text{Ø}90\text{H}6$) i spoljašnjeg prstena ($\text{Ø}90^{0}_{-0.015}$) kotrljajnog ležaja u aksijalno pokretnom osloncu.
2. Proveriti stepen sigurnosti vratila na mestu spojnice u preseku **x-x** (prečnik podglavka $\text{Ø}45$). Materijal vratila je ugljenični čelik **Č 0645 (E335)**. Površina podglavka je **brušena** i nije dodatno termički i mehanički ojačana. Efektivni faktor koncentracije napona je **1,6**.
3. Proveriti zapreminsku i površinsku čvrstoću prizmatičnog klina bez nagiba, na mestu spojnice (prečnik podglavka $\text{Ø}45$). Materijal klina **Č 0645 (E335)**.
4. Na vratilo treba ugraditi krutu spojnicu, čiji su obodi spojeni sa **10 nepodešenih** zavrtnjeva **M8**, klase čvrstoće **8.8**, ravnomerno raspoređenih na krugu prečnika **200 mm**. Moment pritezanja zavrtnjeva je **19 Nm** po zavrtnju. Faktor pritezanja je **1,5**. Koeficijent trenja svih površina u kontaktu je **0,17**. Prečnik otvora u spojenim delovima je

¹⁾ Bearing arrangements, Publ.4300, SKF Group, 1995

III

Na slici je prikazano ulazno vratilo zupčastog prenosnika. Na vratilu se nalazi cilindrični zupčanik sa pravim zupcima (na sredini raspona između oslonaca, koji iznosi $L = 160 \text{ mm}$). Veza glavčine zupčanika i poglavka vratila ostvarena je presovanim spojem. Ugaona brzina obrtanja vratila je konstantnog smera i intenziteta.

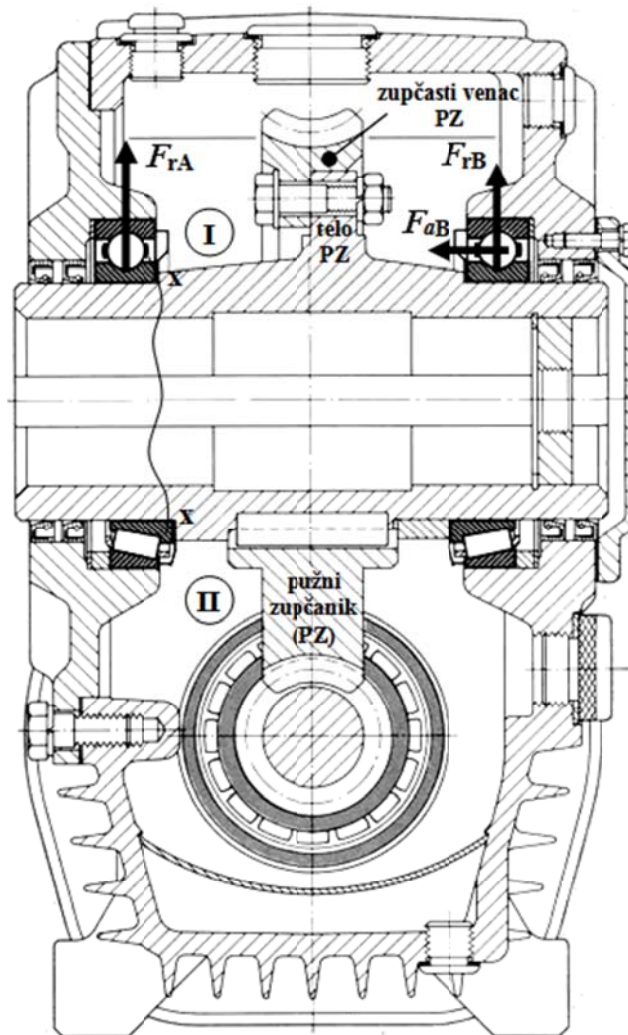

Učestanost obrtanja vratila je $n = 850 \text{ }^\circ/\text{min}$. Moment na ulaznoj spojnici S iznosi $T = 900 \text{ Nm}$. Sila kojom zupci pogonskog zupčanika deluju na zupce gonjenog zupčanika iznosi $F_n = 10 \text{ kN}$.

Prečnici vratila: na mestu spojnice $d_s = 55 \text{ mm}$, na mestu ležaja $d_L = 60 \text{ mm}$, na mestu zupčanika $d_Z = 63 \text{ mm}$. Materijal vratila Č 0645 (E335). Materijal klina za vezu vratila i glavčine spojnice Č 0545 (E295).

IV

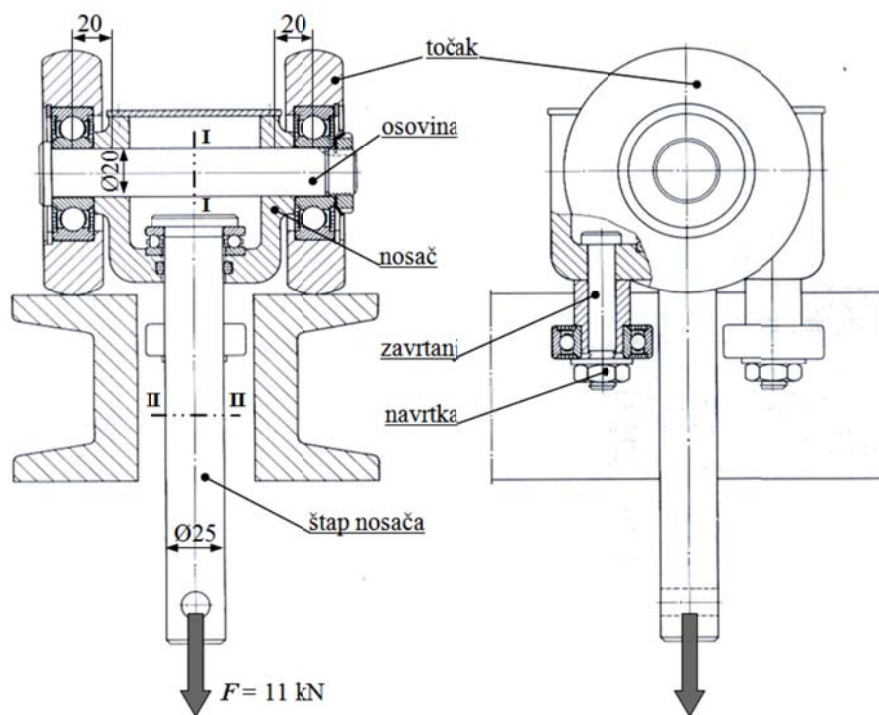
Na slici² je prikazan poprečni presek pužnog reduktora sa **dva varijantna konstrukciona rešenja**(I i II) uleženja vratila pužnog zupčanika.

²⁾ Rolling bearings in industrial gearboxes, Publ.4560 E, SKF, 1997.

V

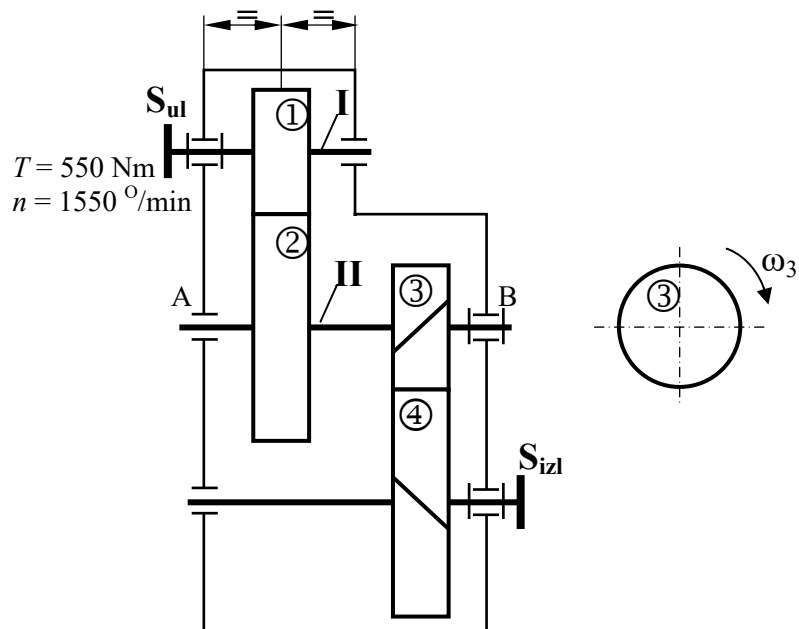
1. Osovina točkova transportera i nosač sa slike³ treba da formiraju labavo naleganje u sistemu zajedničke unutrašnje mere. Stepentolerancije mera **oba dela** je **IT8**. Grafički prikazati položaj tolerancijskih polja, tako da je maksimalni zazor u naleganju **86 μm**. Odabrali odgovarajuće tolerancijsko polje spoljašnje mere, napisati oznaku naleganja i prikazati dijagram tolerancije naleganja.

³⁾ Bearing arrangements, Publ.4300, SKF Group, 1995.

VI

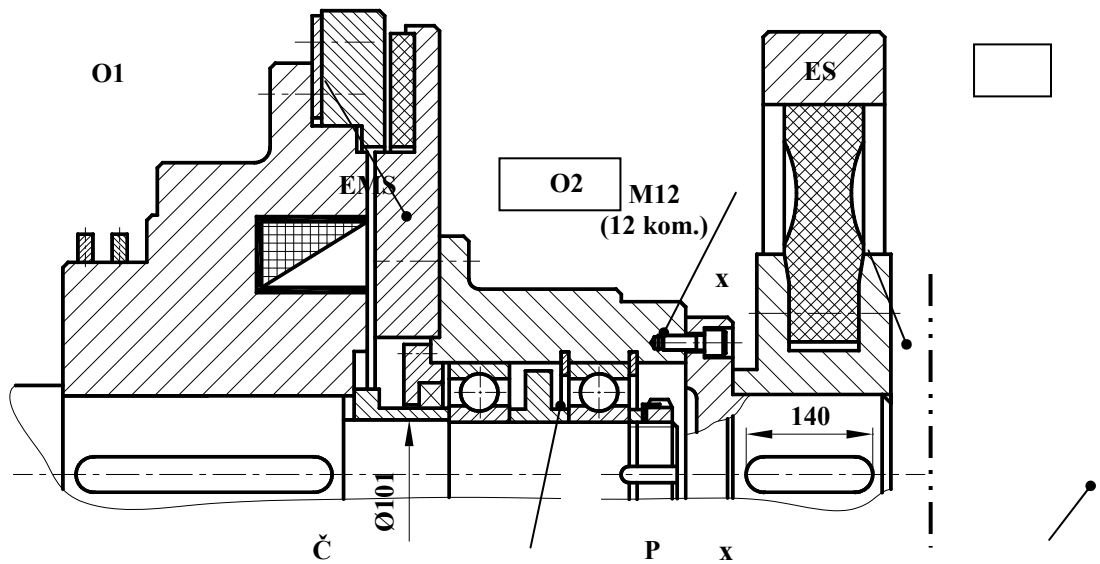
Dvostepeni zupčasti prenosnik, koji se sastoji od cilindričnog zupčastog para 1-2 sa pravim zupcima i cilindričnog zupčastog para 3-4 sa kosim zupcima, prikazan je na slici.

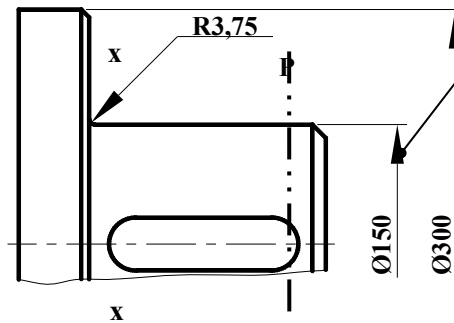
1. Grafički prikazati tolerancijska polja i dijagram naleganja žleba u vratilu i klina $b = 12 \text{ N}8/h8$.
2.
  - a. Prikazati šemu opterećenja vratila **II** u dve međusobno normalne ravni i dijagrame napadnih opterećenja (F_a i T).
  - b. Proveriti stepen sigurnosti vratila **I** na mestu ulazne spojnice S_{ul} , u poprečnom preseku prečnika $d = 40 \text{ mm}$, sa žlebom za klin $b \times h = 12 \times 8$. Faktor dinamičke čvrstoće **1,9**. Materijal vratila je čelik **E335**.

VII

Uključno-isključna elektromagnetna spojnica EMS (obodi O1 i O2), u kombinaciji sa elastičnom spojnicom (ES), prikazana je na slici. Spojnice prenose maksimalni obrtni moment od **5000 Nm**, pri učestanosti obrtanja od **1800 $^{\circ}$ /min.**

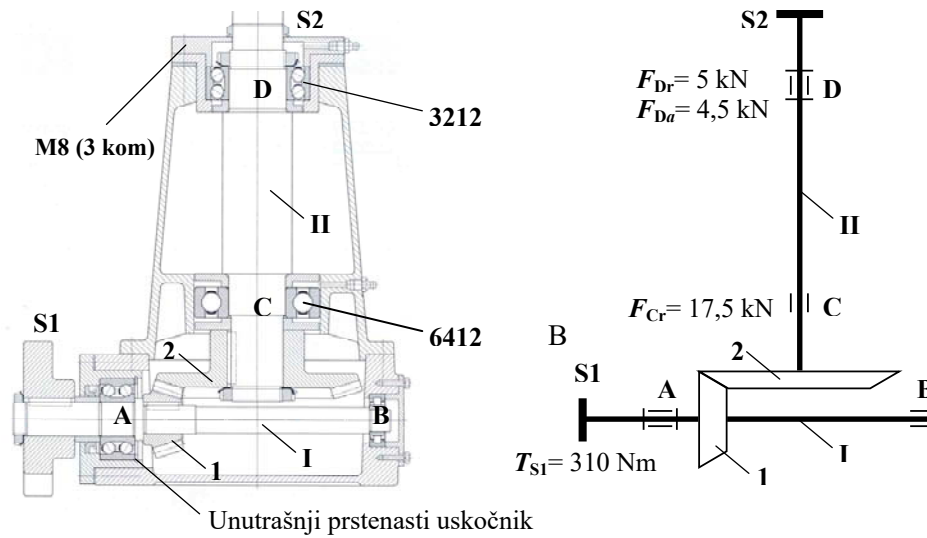
Slika 1.

Slika 2.

VIII

Jednostepeni zupčasti prenosnik⁴, koji čini par konusnih zupčanika 1-2, i njegov mehanički model prikazani su na slici.

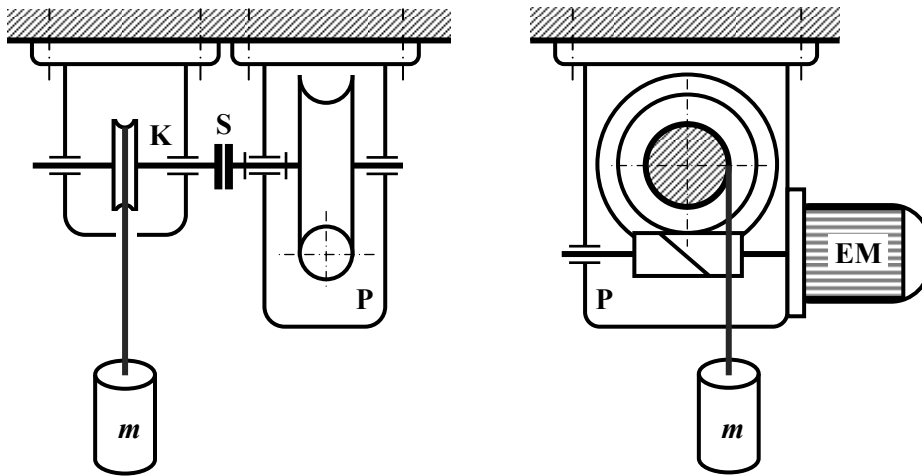

1. Unutrašnji prstenasti uskočnik nazivne debljine **3,15 mm** sa žlebom u kućištu formira naleganje **H11/h11**.
  - a. Prikazati grafički tolerancijska polja širine žleba i debljine uskočnika i uneti sve karakteristične mere (nazivnu i granične), granična odstupanja i tolerancije. Prikazati dijagram tolerancije naleganja T_n .
  - b. Odrediti klasu površinske hrapavosti koju treba ostvariti pri obradi žleba za uskočnik.
2. Veza vratila **I** i glavčine spojnice **S1** ostvarena je prizmatičnim klinom bez nagiba (**tip A**). Odrediti poprečne dimenzije klina (bxh ; t ; r), ako je prečnik vratila na mestu spojnice $d_{S1} = 40 \text{ mm}$. Na osnovu kriterijuma površinske čvrstoće ($S_p = 2,5$) odrediti minimalnu potrebnu standardnu dužinu klina. Materijal klina je čelik **E335**.

⁴) Bearing arrangements, Publ.4300, SKF Group, 1995.

IX

Uređaj za podizanje tereta mase $m = 500 \text{ kg}$ brzinom $v = 0,5 \text{ m/s}$, prikazan je na slici. Sastoji se od kotura **K** ($D_K = 120 \text{ mm}$) sa užetom i pužnog prenosnika snage **P**, koji dobija pogon od elektromotora **EM**.

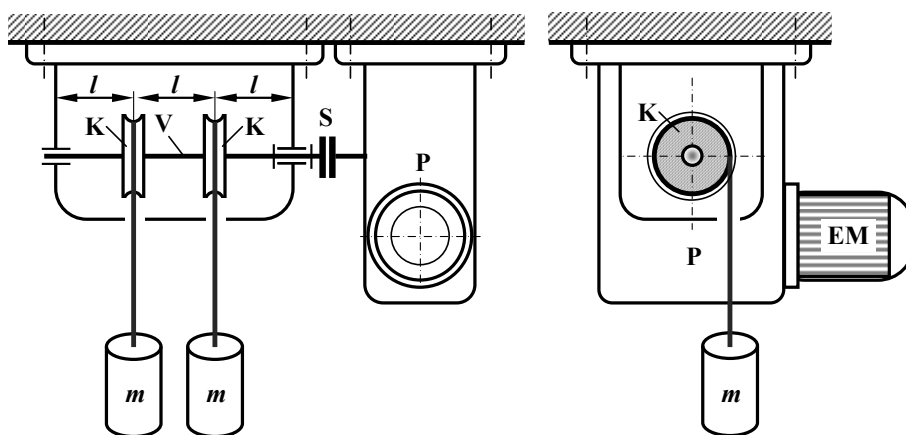

1. Prečnik otvora u čauri kliznog ležaja vratila kotura **K** je $\text{Ø}40\text{H}6$. Odaberi standardno tolerancijsko polje prečnika rukavca vratila u istom kvalitetu, tako da zazor u naleganju ne bude izvan granica $Z = (8...43) \mu\text{m}$. Prikazati dijagram tolerancije formiranog naleganja (T_n).
2. Prikazati šemu opterećenja vratila pužnog zupčanika u dve ortogonalne ravni i dijagrame opterećenja (F_a , T) za slučaj **podizanja** tereta.
3. Odrediti stepen sigurnosti vratila pužnog zupčanika na mestu spojnice **S**. Prečnik vratila je 30 mm . Zanimariti uticaj žleba za klin. Materijal vratila je čelik **E335** ($R_m = 570 \text{ N/mm}^2$), površina podglavka je fino strugana.
4. Izaberi dimenzije poprečnog preseka standardnog prizmatičnog klina tipa A za vezu vratila pužnog zupčanika i oboda spojnice **S**. Prečnik vratila na mestu klina je 30 mm . Odrediti minimalnu potrebnu dužinu

X

Uređaj za istovremeno podizanje dva tereta iste mase od po **500 kg**, brzinom **50 mm/s**, prikazan je na slici. Sastoji se od dva kotura **K** sa užetom. Prečnik dna žleba za uže je **120 mm**. Vratilo **V**, na kome se nalaze koturovi, preko spojnice **S** je spojeno sa izlaznim vratilom prenosnika snage **P**, koji dobija pogon od elektromotora **EM**.

1. Prikazati šemu opterećenja vratila **V** i dijagrame napadnog opterećenja (M_s , T) sa unetim vrednostima. Označiti kritični poprečni presek **x-x**, sa aspekta veličine napadnih opterećenja. Raspon vratila između oslonaca je **300 mm**.
2. Dimenzionisati vratilo **V** u kritičnom poprečnom preseku **x-x**. Posmatrani poprečni presek je pun, kružni, veza vratila i glavčine je ostvarna presovanim spojem, pretpostavljeni faktor dinamičke čvrstoće je **2,5**. Materijal vratila **V** je **E335 (Č0645)**, zatezne čvrstoće **570 N/mm²**. Stepni sigurnosti protiv svih oblika razaranja su **2**.
3. Obodi krute spojnice **S** su spojeni grupnom zavrtnajskom vezom, nepodešenim zavrtnjevima **M10** ravnomerno raspoređenim na krugu prečnika **220 mm**. Svaki zavrtnaj je pritegnut momentom **10 Nm**.

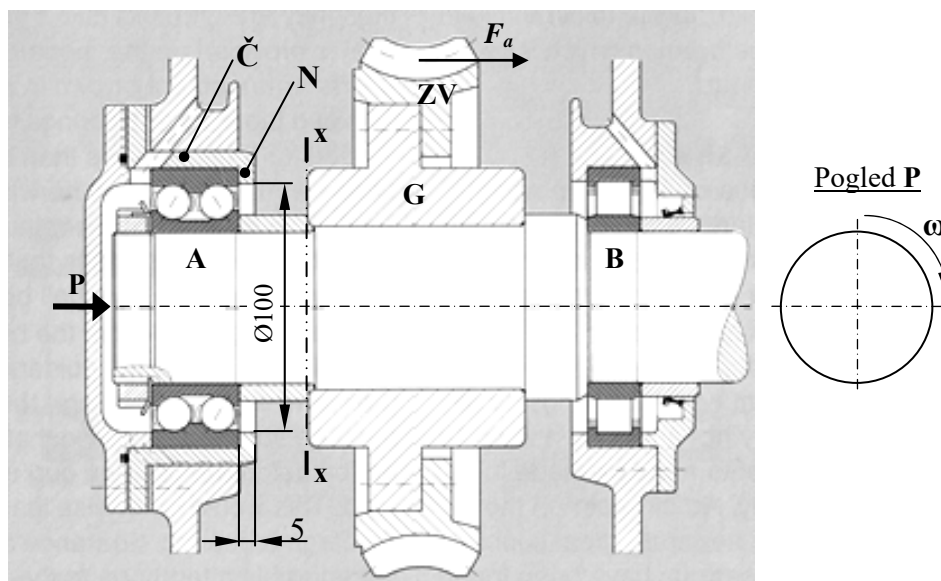
XI

Izlazno vratilo pužnog reduktora je prikazano na slici⁵. Rastojanje između oslonaca **A** i **B** je **200 mm**. Na sredini raspona između oslonaca, nalazi se pužni zupčanik ($d_w = 196 \text{ mm}$). Sile na pužnom zupčaniku su $F_t = 23980 \text{ N}$; $F_a = 3077 \text{ N}$; $F_r = 8728 \text{ N}$. Na izlaznom kraju vratila se nalazi spojnica.

Vratilo je oslonjeno na cilindrično-valjčani ležaj **NU2310** i kuglični dvoredi ležaj sa kosim dodirom **3310** (ugrađen u čauru **Č** sa naslonom **N** za ležaj).

Pužni zupčanik se sastoji od čelične glavčine **G** i bronzanog zupčastog venca **ZV**, spojenih međusobno grupnom zavrtanjskom vezom. Vezu čini **6 podešenih** zavrtnjeva, klase čvrstoće **4.6**, raspoređenih na krugu prečnika **130 mm** i ravnomerno opterećenih.

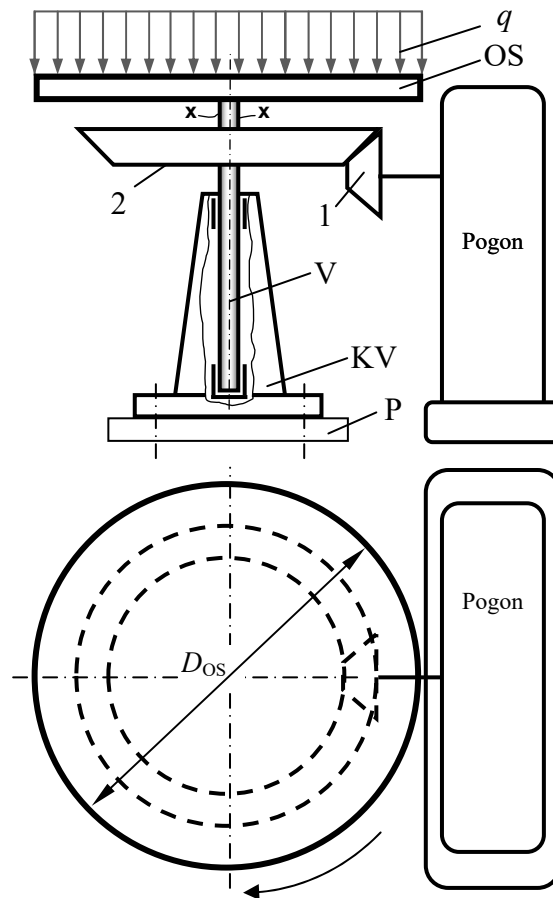
Veza pužnog zupčanika i vratila ostvarena je presovanim spojem. Propisano čvrsto naleganje glavčine i podglavka je **Ø55H7/u6**.

⁵⁾ Rolling bearings in industrial gearboxes, Publ.4560 E, SKF, 1997.

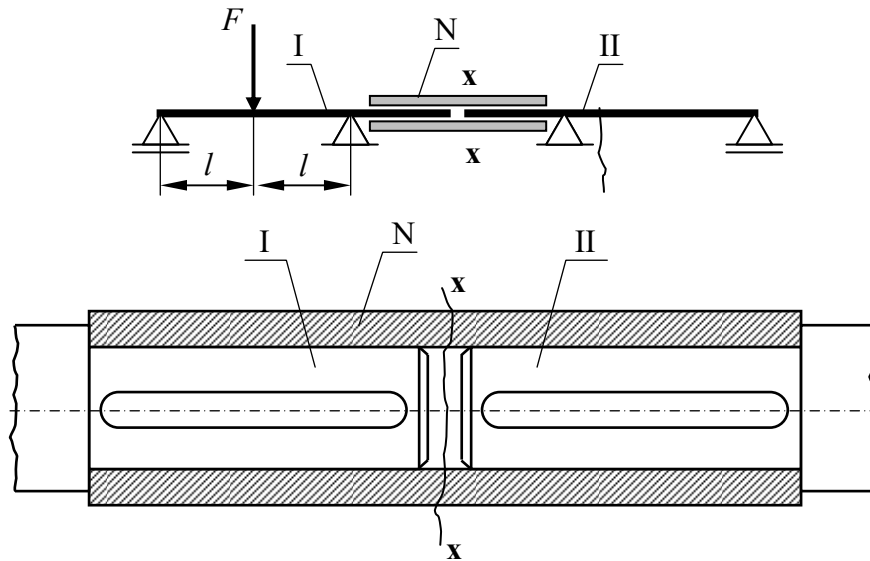
XII

Na slici je prikazan transportni uređaj – stoni rotacioni dodavač. Uređaj dobija pogon preko konusnog zupčastog para 1-2. Na vertikalnom vratilu V nalazi se obrtni sto OS ($T_{os} = 2000 \text{ Nm}$; $D_{os} = 1,5 \text{ m}$) i konusni zupčanik 2 ($d_m = 1015 \text{ mm}$; $\alpha_w = 20^\circ$; $\delta = 84^\circ$). Kućište vratila KV je povezano sa pločom P grupnom zavrtanjском vezom, koju čine četiri zavrtnja M12 pritegnuta silom od po 10 kN. U nepokretni oslonac vratila su ugrađena dva ležaja: NU1011 i 51111. Maksimalna obimna brzina obrtnog stola je 1 m/s.

XIII

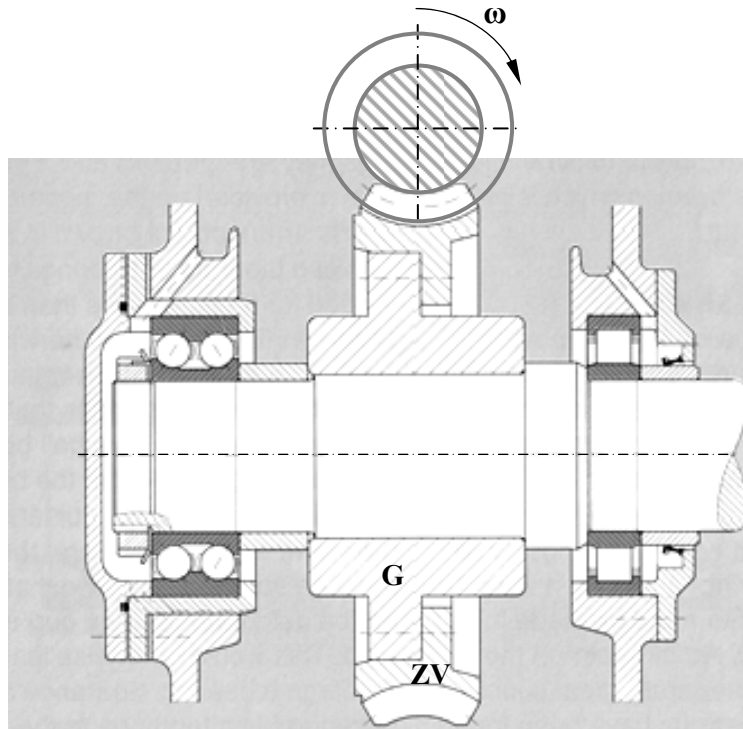
Obrtno kretanje ($n = 1000 \text{ }^{\circ}/\text{min}$) i obrtni moment ($T = 730 \text{ Nm}$), **konstantnog** intenziteta i smera, se prenose sa vratila **I** na vratilo **II** posredstvom naglavka **N**. Unutrašnji prečnik naglavka **N** je $d = 32 \text{ mm}$, a spoljašnji prečnik $D = 50 \text{ mm}$. Intenzitet sile na vratilu **I** je $F = 8 \text{ kN}$.

1. Proveriti nosivost naglavka **N** u preseku **x-x**. Materijal naglavka je čelik **E360** ($R_m = 800 \text{ N/mm}^2$). Faktor dinamičke čvrstoće naglavka u posmatranom poprečnom preseku je **1,4**.
2. Odrediti najmanju potrebnu granicu tečenja materijala klina za vezu naglavka sa vratilom **I**, tako da stepen sigurnosti protiv **površinskog** razaranja klina ne bude manji od **2,2**. Dužina klina je **100 mm**. Na osnovu određene granice tečenja, izabrati materijal iz reda opštih konstrukcionih, ugljeničnih čelika (prikazati standardnu oznaku čelika), a zatim na osnovu izabranog materijala, odrediti stvarni stepen sigurnosti protiv površinskog razaranja klina.

XIV

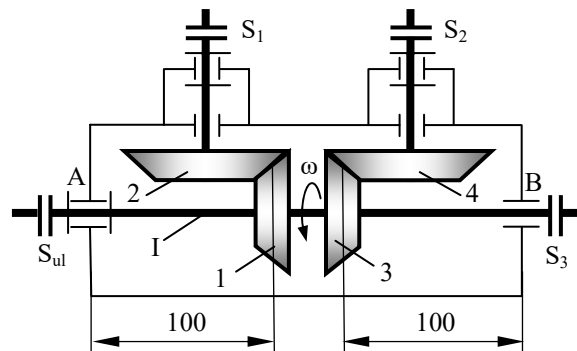
Izlazno vratilo pužnog reduktora prikazano je na slici. Obrtni moment na pužnom zupčaniku iznosi **600 Nm**. Na izlaznom kraju vratila ($d = 45 \text{ mm}$) nalazi se spojnica. Veza vratila i oboda spojnice ostvarena je klinom.

1. Veza pužnog zupčanika i vratila ostvarena je presovanim spojem ($\text{Ø}50\text{H}7/\text{t}6$).
  - a. Grafički prikazati naleganje glavčine pužnog zupčanika i vratila, sa kotiranim i unetim svim karakterističnim merama, tolerancijama, odstupanjima, preklopima i tolerancijom naleganja.
  - b. Odrediti klasu hrapavosti (R_a i N) površina podglavka i glavčine, ali tako da bude **jednaka** za oba dela.

XV

1. Zupčasti prenosnik sa jednom ulaznom spojnicom (S_{ul}) i tri izlazne spojnice (S_1 , S_2 i S_3) prikazan je na slici. Prenosnik se sastoji od dva **identična** konusna zupčasta para **1-2** i **3-4**. Na ulaznom vratilu **I** se nalaze: ulazna spojnica S_{ul} , dva konusna zupčanika **1** i **3** i izlazna spojnica S_3 ($T_1 = T_3 = 2T_{S_3} = 100 \text{ Nm}$). Učestanost obrtanja vratila **I** je **1550 o/min**. Tokom rada prenosnika, ne menjaju se smer i intenzitet obrtnog momenta i brzine obrtanja.

- a. Odrediti intenzitete sila koje deluju na vratilo **I** ($d_{m1} = d_{m3} = 75 \text{ mm}$; $\delta_1 = \delta_3 = 25^\circ$; $\alpha_n = \alpha_w = 20^\circ$).
- b. Nacrtať **šemu opterećenja** vratila **I** u dve međusobno normalne ravni, odrediti **reakcije oslonaca A i B** i prikazati **dijagrame napadnih opterećenja**: aksijalne sile F_a , ukupnog momenta savijanja M_s i momenta uvijanja T , sa unetim vrednostima.
- c. Proveriti stepen sigurnosti vratila **I** na sredini, između zupčanika **1** i **3**, gde ima pun kružni poprečni presek prečnika **35 mm**. Na razmatranom delu vratila, obrađenom grubim struganjem (vrednost odgovarajućeg uticajnog faktora je **0,82**) nema nikakvog oblika diskontinuiteta poprečnog preseka. Materijal vratila je ugljenični čelik sa mehaničkim karakteristikama datim u tablici:

E335	R_c	R_m	Savijanje		Uvijanje	
			$\sigma_{D(-1)}$	$\sigma_{D(0)}$	$\tau_{D(-1)}$	$\tau_{D(0)}$
	335	600	280	400	160	200

PRILOG

LITERATURA

1. Mitrović, R., Ristivojević, M., Rosić, B.: Mašinski elementi 1, Mašinski fakultet, Beograd, 2019.
2. Ognjanović, M.: Mašinski elementi, Mašinski fakultet, Beograd, 2014.
3. Veriga, S.: Mašinski elementi, I i II, Mašinski fakultet, Beograd, 1990.
4. Krsmanović, V., Mitrović, R.: Klizni i kotrljajni ležaji, Mašinski fakultet Univerziteta u Beogradu, Zavod za udžbenike, Beograd, 2015.
5. Mitrović, R., Ristivojević, M.: Tolerancije, Biblioteka Mašinstvo, Priručnik br.8, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2004.
6. Ristivojević, M.: Navojni spojevi, Biblioteka Mašinstvo, Priručnik br.9, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2003.
7. Mitrović, R.: Kotrljajni ležaji, Biblioteka Mašinstvo, Priručnik br.12, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2004.
8. Mitrović, R.: Klizni ležaji, Biblioteka Mašinstvo, Priručnik br.13, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2003.
9. Plavšić, N., Ristivojević, M., Mitrović, R., Rosić, B., Subić, A.: Mašinski elementi – Zbirka zadataka, Mašinski fakultet, Beograd, 1990.
10. Plavšić, N., Janković, M., Ristivojević, M., Mitrović, R., Rosić, B., Obradović, P.: Mašinski elementi – Zbirka rešenih ispitnih zadataka, Mašinski fakultet, Beograd, 2000.

11. Plavšić, N., Ristivojević, M., Mitrović, R., Rosić, B., Janković, M., Obradović, P.: Mašinski elementi – Priručnik za vežbe, Mašinski fakultet, Beograd, 2006.
12. Ristivojević, M., Mitrović, R., Lazović, T.: Mašinski elementi 1 – za drugi razred mašinske škole, Zavod za udžbenike, Beograd, 2004.
13. Mitrović, R., Ristivojević, M., Stamenić, Z.: Mašinski elementi 2 – za treći razred mašinske škole, Zavod za udžbenike, 2006.
14. Plavšić, N., Šijački-Žeravčić, V., Stamenić, Z.: Tablice mašinskih materijala, profila, limova i žica, Mašinski fakultet, Beograd, 2004.
15. Зинин, Б.С., Ройтенберг, Б.Н.: Сборник задач по допускам и техническим измерениям, Высшая школа, Москва, 1988.
16. Леликов, О.П.: Основы расчета и проектирования узлов машин, Машиностроение, Москва, 2007.
17. Decker, K.-H.: Maschinen-elemente, Carl Hanser Verlag, München, Wien, 2001.
18. Rolling bearings in industrial gearboxes, Publ.4560 E, SKF, 1997.
19. Bearing arrangements, Publ.4300 , SKF Group, 1995.
20. SKF General catalogue 6000 EN, SKF Group, 2005.
21. INA-FAG Rolling Bearings Catalogue, Schaeffler Group, 2008.